ЗАЦВЯРДЖАЮ
Першы намеснік начальніка галоўнага ўпраўлення па адукацыі Магілёўскага аблвыканкама
І.Г.Лашкевіч
19.03. 2024 г.

ЗАДАННІ
для правядзення гарадскіх, раённых алімпіяд
па вучэбным прадмеце "Чалавек і свет"

Дата правядзення: 27 сакавіка 2024 г.
Час выканання заданняў: 10.00 – 11.40 (45 хвілін, 10 хвілін перапынак, 45 хвілін).

IV клас

1. Выкарыстоўваючы словы для даведак, запоўніце пропускі ў тэксце. Запішыце адказы ў табліцу.

(1) – гэта прыродныя багацці, якія здабываюцца з зямлі і выкарыстоўваюцца чалавекам. Самыя распаўсюджаныя карысныя выкапні – (2) і (3). Яны залягаюць вялікімі пластамі ў тоўшчы зямлі або на паверхні і здабываюцца па ўсёй тэрыторыі нашай краіны. Важнейшыя карысныя выкапні Беларусі – (4), (5), (6), (7), (8), (9). Месцы, дзе ў глыбіні або на паверхні Зямлі залягаюць карысныя выкапні, называюць (10).

З (11) атрымліваюць каштоўнае ўгнаенне для палёў і агародаў. Яно паляпшае ўрадлівасць глебы, павышае ўраджайнасць раслін. З (12), якая залягае ў зямлі, вырабляюць мыла, шкло, кераміку, некаторыя фарбы, лекі. (13) называюць чорным золатам. (14) і (15) – гаручыя карысныя выкапні. Пры іх згаранні вылучаецца цяпло, таму іх ужываюць як паліва.

Словы для даведак: радовішча, пясок, торф, карысныя выкапні, гліна, калійныя солі, нафта, каменная соль, пясок.

№	Адказ	№	Адказ
1		9	
2		10	
3		11	
4		12	
5		13	
6		14	
7		15	
8			

2. Пазначце на контурнай карце з дапамогай лічбаў у кружочках буйныя формы рэльефу Рэспублікі Беларусь: 1 – Мінскае ўзвышша, 2 – Полацкая нізіна, 3 – Цэнтральнабярэзінская раўніна, 4 – Палеская нізіна, 5- Аршанска-Магілёўская раўніна.

3. Пазначце на контурнай карце ў трохвугольніках водныя аб'екты Рэспублікі Беларусь: Р1 – Прыпяць, Р2 – Бярэзіна, Р3 – Заходняя Дзвіна, Р4 – Нёман, О1 – Браслаўскія азёры.

4. Падпішыце на контурнай карце важныя прыродныя аб'екты Рэспублікі Беларусь:

вышэйшую кропку – гару Дзяржынскую;

самае вялікае па плошчы возера – Нарач;

самую доўгую раку – Днепр.

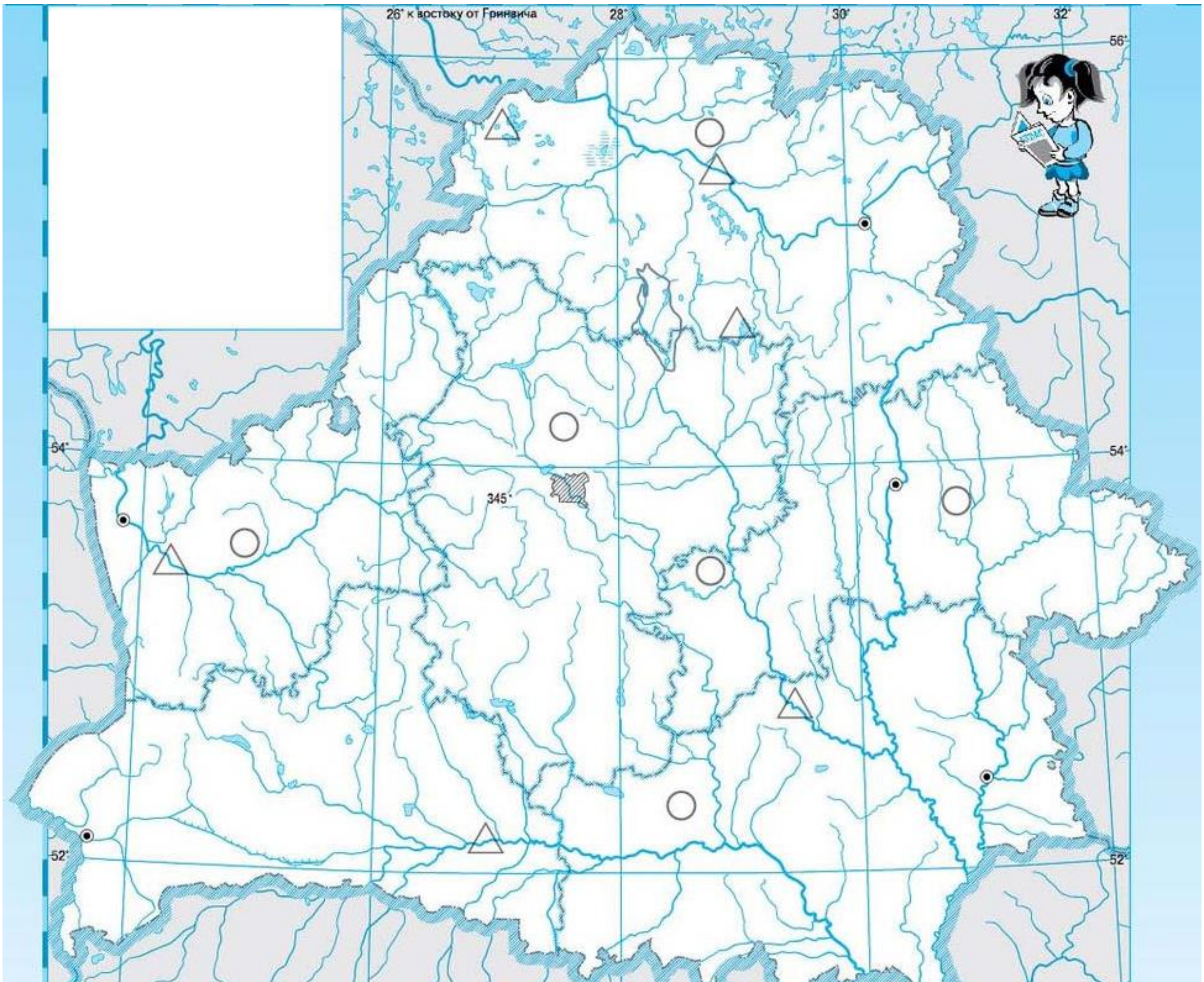

5. Пазнайце расліны па характэрных для іх прыкметах. Адказ запішыце.

Расліны	Прыкметы
	Хвойны куст з даўкім смалістым пахам. Яго калючыя плоскія хваінкі растуць на галінках па тры. Шышкі з насеннем маюць выгляд сініх ягад. Чорна-сінія ягады – гэта не сапраўдныя плады-ягады, а шышкі, якія апрануты замест лускавінак мякаццю з тоўстай скуркай.
	Расліна з буйнымі брудна-жоўтымі кветкамі з фіялетавымі пражылкамі. Лісце шэра-зялёнае або цёмна-зялёнае, даўгаватае, з буйнымі зубчыкамі. Плады падобныя на гарлачыкі. Уся расліна пакрыта пушком ліпкіх валасінак.
	Лісце гэтай расліны даўгаватай формы размешчана на сцябле па 3-4 лісты. Кветкі гэтай расліны маюць разнастайную афарбоўку: жоўтую, чырвоную, фіялетавую, белую. Сваёй формай кветкі падобныя на чаравічак. Зацвітае яна на 15-ы год жыцця.

6. Падумайце і запішыце, як пазбегнуць атручэння ядавітымі раслінамі.

7. Працягніце сказ (падбярыце абагульняючыя словы). Адказ запішыце.

Карані, сцябло, лісты, кветкі, плады – гэта ________________.

Белы грыб, лісічка, падасінавік, шампіньён, сыраежка – ____________.

Насякомыя, рыбы, птушкі, звяры, земнаводныя, паўзуны – гэта ______________.

Пчала, аса, чмель – гэта _________________________.

Поўнач, поўдзень, захад, усход – _________________________.

Лес, луг, балота, вадаём (рака, возера) – ___________________________.

8. Пра каго ідзе гаворка? Вызначыце па апісанні. Адказы запішыце.

Ой, хто хоць адзін раз ступіў на свіцязянскі бераг, абавязкова вяртаецца сюды. Ён жадае зноў убачыць «зоркі над сабою і зоркі пад сабою, і месяцы два побач з імі...». Гэтыя радкі напісаў славуты паэт, які нарадзіўся тут, на Навагрудчыне. Ён прысвяціў сваёй Радзіме і возеру Свіцязь нямала вершаў. Паэту ўстаноўлены помнікі ў Навагрудку і ў сталіцы нашай краіны.	________________ ________________ ________________
У пачатку 12 стагоддзя ў Тураве нарадзіўся хлопчык. Калі ён вырас, то стаў манахам. Ён пачаў пісаць павучанні пра тое, як павінны жыць людзі. Каб маліцца за людзей, ён добраахвотна зачыніўся ў высокай драўлянай вежы, збудаванай на беразе Прыпяці. Ён знаходзіўся ў роздуме, пісаў малітвы, што вядомыя і цяпер. Сучаснікі за красамоўства называлі яго Залатавустам.	________________ ________________ ________________
Стаўшы выдатным вучоным, ён вырашыў узяцца за друкаванне кніг на старабеларускай мове. На радзіме ўмоў для друкавання не было, і ён накіраваўся ў чэшскі горад Прагу. Тут у 1517 годзе выйшла ў свет першая друкаваная кніга, выдадзеная ім. Прыкладам уласнага жыцця ён паказаў, як трэба любіць свой народ і шанаваць матчыну мову. Самыя славутыя людзі нашай краіны і замежжа ўзнагароджваюцца ордэнам, які названы яго іменем.	________________ ________________ ________________
Беларускі паэт прысвяціў адзін са сваіх вершаў слуцкім майстрам: Цямнее край зубчаты бору... І тчэ, забыўшыся, рука Заміж персідскага ўзору Цвяток радзімы васілька.	________________ ________________ ________________
На тэрыторыі Беларусі, захопленай ворагамі, разгарнулася сапраўдная народная вайна. У ёй удзельнічалі і дарослыя, і дзеці, і старыя. Аказваў дапамогу партызанам амаль 100-гадовы беларус.	________________ ________________ ________________
Першым Героем Беларусі стаў ваенны лётчык, падпалкоўнік. У час вучэбнага палёту ў яго самалёце ўзнік пажар. Лётчык атрымаў каманду пакінуць пашкоджаную машыну. Аднак ён вырашыў адвесці палаючы самалёт убок ад вёскі. Коштам уласнага жыцця ён выратаваў жыцці многіх людзей.	________________ ________________ ________________

9. Разгледзьце карту “Старажытныя землі Беларусі”. Запішыце галоўныя гарады старажытных княстваў.

Княства	Галоўны горад княства
Полацкае княства	
Навагрудскае княства	
Тураўскае княства	

10. Разгледзьце карту “Старажытныя землі Беларусі”. Размясціце на стужцы часу гарады Віцебск, Магілёў, Гомель, Полацк у залежнасці ад першага ўпамінання ў пісьмовых крыніцах.

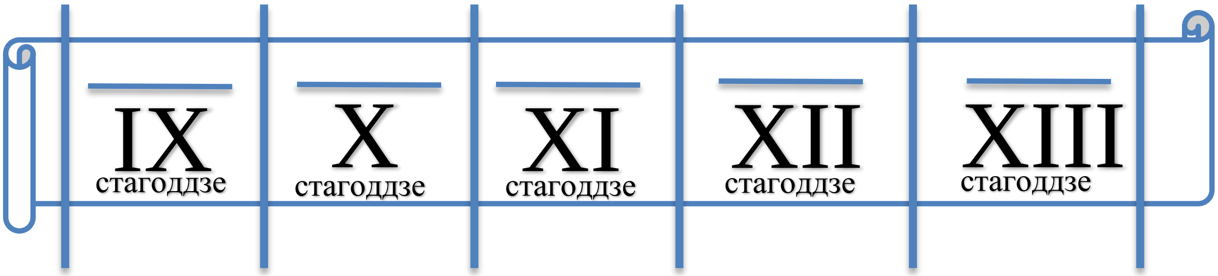

Крытэрыі ацэнкі алімпіядных заданняў па вучэбным прадмеце “Чалавек і свет”
Максімальная колькасць балаў – 78

№ п/п	Колькасць балаў
1.	**15 б.** Па 1 б. за кожны правільны адказ.
2.	**10 б.** Па 2 б. за кожны правільны адказ.
3.	**5 б.** Па 1 б. за кожны правільны адказ.
4.	**6 б.** Па 2 б. за кожны правільны адказ.
5.	**6 б.** Па 2 б. за кожны правільны адказ.
6.	**10 б.**
7.	**6 б.** Па 1 б. за кожны правільны адказ.
8.	**6 б.** Па 1 б. за кожны правільны адказ.
9.	**6 б.** Па 2 б. за кожны правільны адказ.
10.	**8 б.** Па 2 б. за кожны правільны адказ.